

פרוטוקול מס' 146

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
יום ג', י"ד בכסלו חשל"ו - 18.11.75, שעה 11.00

נכחו:

חברי הוועדה:
מ. חריש - מ"מ היו"ד
ח. אבו-רביעה
י. בארי
מ. גז
א. גיבלבר
ל. דיציאן
ה. זיידל
ג. כהן
א. נמיר
ב.צ. קשח
פ. שינמן
ח. שמעוני

מוזמנים:
מ. שחל - חבר-הכנסת
ש. נעמן - היועץ המשפטי של משרד הבריאות
ד"ר לינדד - משרד הבריאות
ד"ר קנוסוב - משרד הבריאות
ט. שפניץ - משרד המשפטים
ש. גדרון - מנהלת המחלקה הסוציאלית
בבני-ברק

מזכיר הוועדה: ש. כרם
רשמה: צ. ספרן

סדר היום: א) חוק לתיקון פקודת הבריאות, תשל"ה-1975 - הצעת חוק פרטית של חבר-הכנסת משה שחל.

ב) מקרה של אלימות בלשכת הסער בבני-ברק.

— 272 —

(ימקב) ביום 24.11.75

אני פותח את הישיבה.

מ"ם היו"ר מ. חריש:

א. נמיר:

לסדר: חברי הוועדה קיבלו את השגת התאחדות התעשיינים לגבי הצעת חוק מגן שייבאו לבין דברים מתוצרת הארץ. יש הרבה הגיון בטענות ומכיוון שהם מבקשים להתקבל על ידי הוועדה אני מציעה שהם יוזמנו עוד לפני שהוועדה תסיים את עבודתה בהצעת החוק.

מ"ם היו"ר מ. חריש:

יש ועדה משותפת של ועדת השירותים הציבוריים וועדת הכספים לענין החוק

והפניה תועבר אליה.

א. חוק לתיקון פקודת הבריאות, תשל"ה-1975 - הצעת חוק פרטית של חבר-הכנסת משה שחל

הצעת חוק זו היא מסוג ההצעות שבזקקים להן כדי לטפל בבעיותיו של האיש הקטן הנשחק לעתים בהליכים ביורוקרטיים והמקרה שאני סבר עליו הוא דוגמה קלאסית לחוסר תשובה בחוק על תביעה מוצדקת של אדם.

יש חוקים והסדרים שונים המאפשרים להעניק לאדם תעודה המאשרת את נכותו ואת אחוז נכותו למטרות ספציפיות שהחוק הגדיר אותן. אולם יש לאקונה בחוק לגבי מקרים שאדם מבקש תעודה שתעיד על נכותו אך לא לצורך שהוגדר בחוק. יש מוסדות המאשרים נכותו של אדם. לדוגמה: עד לפני קבלת חוק הרפורמה נהג מס הכנסה להעניק פטור מססים לנכה בדרגת נכות מסויימת. פטור זה בוטל לאחר הנהגת הרפורמה ואותו נכה אינו מקבל כיום ניכוי מס הכנסה, אבל אם חוק הנכות חל עליו הוא זכאי לאחוזי נקודה מן הביטוח הלאומי. מקרה שני בו אדם נזקק לאישור נכות הוא אותו מקרה הנוגע לפטור מסכס על מכונית. למקרה זה יש ועדה המאשרת את המסמכים שממציא הנכה ומאשרת את רכישת הרכב בהתאם לכללים שנקבעו בחוק. מקרה שלישי: הביטוח הלאומי מעניק תעודות ואישורים על נכות לאותם נכים שנפגעו בתאונת עבודה.

המקרים שאני מדבר עליהם הם מקרים שאדם נזקק לתעודה שהוא נכה מגוף מוסמך לצורך הליכים משפטיים הנעשים בחוץ-לארץ. למשל, אזרח ישראלי שנפגע בתאונת דרכים בחוץ-לארץ ונזקק לאישור רפואי המעיד על דרגת נכותו לצורך ההליכים המשפטיים בחוץ-לארץ, נשאר ללא מענה ואין לו אפשרות לקבל אישור מוסמך, המעיד על נכותו, שיתקבל על ידי בית-המשפט בחוץ-לארץ. דוגמה אחרת: עולים חדשים, אזרחי חוץ-לארץ לשעבר, נזקקים לאישור מוסמך על נכותם לצורך הדיינות בבתי משפט באותה מדינה מסנה באו, אם לענין פנסיה או אם לענין ארועים אחרים שפגעו בהם וגרמו להם לליקוי כלשהו בחוץ-לארץ.

ה. זיידל:

האם ענין הפנסיה אינו קשור באמנה בין-לאומית?

מ. שחל:

אולי, אבל אם אדם זכאי לקיצבה בשל נכות שלקה בה במקום עבודתו במדינה שבה היה והוא חייב לצרף לבית המשפט באותה מדינה תעודות המעידות על דרגת הנכות שלו, אין מוסד בארץ שיקבע את נכותו ויאשר אותה.

המקרה הספציפי שמדובר בו הוא מקרה של אשה שבעלה נטש אותה. כדי להפיש אותה נסעה לצרפת ושם נפגעה בתאונת דרכים שגרמה לה לנכות של 100%. אותה אשה נאלצה לפנות לכל המוסדות שזיינתי כדי לבקש תעודה שתעיד על נכותה - המצב הכספי לא אפשר לה לחזור לחוץ-לארץ ולבקש שם ועדה שתקבע את נכותה - ולא קיבלה ותביעת הנזיקין שהגישה בפני בית-המשפט הצרפתי נתעכבה עד שהיה חשש שהיא תאבד

ס. שחל:

את הסיכוי להגיש תביעה משפטית. לבסוף החליטה לפנות הן למבקר המדינה והן אלי. מבקר המדינה השיב לה שקצרה ידו מלהושיע כי בחוקים הקיימים אין תשובה למקרה שלה. פניתי לשר הבריאות, שהקים לצורך זה ועדה מיוחדת שבדקה את האשה ואישרה לה את דרגת נכותה.

הצעתי באה לתקן ליקוי זה. אני מציע להקנות לשר הבריאות סמכות להקים ועדה מוסמכת שתעניק אישורים על דרגת נכות לאזרחים הנזקקים להם לצורך הליכים משפטיים שאינם נעשים בארץ גרפה אלא במדינה זרה כלשהי.

ג. כהן: האם אתה מתכוון לוועדה אד-הוק או לוועדה קבועה?

ס. שחל: ועדה קבועה שתהווה כתובת שאפשר לפנות אליה, ועדה שתפעל לפי נוהלים ודרכי עבודה שיקבע שר הבריאות בתקנות. אפשר לקבוע ועדה כזאת באחד סבתי-החולים בארץ, שתזמן אליה את האזרחים הנזקקים לאישור נכות.

ב.צ. קשת: מדוע רק לצורך חדיינות בחוץ-לארץ?

ס. שחל: כיוון שלהתדיינות בארץ יש תשובות. לגבי נכות עבודה יש ועדות במוסד לביטוח לאומי; לגבי נכות זה"ל יש מוסדות הקובעים את דרגת הנכות.

ב.צ. קשת: מדוע לא נחשוב גם על העולה החדש שעקב נכותו לא יכול לקבל ממשרד הקליטה וירה בקומה רביעית בבית שאין בו מעלית ושצריך כיום להתרוצץ?

פ. שינמן: לפי הצעת החוק אי אפשר להבין שמדובר באישור רק לצורך הליכים בחוץ-לארץ ולא בארץ.

ס. שחל: שר הבריאות בתשובתו טען שהוא מסכים לכך שיש צורך בתיקון ושהמצב הקיים בהחלט גורם לעינורי דין, אבל כשר הבריאות הוא אינו חושב שהטיפול צריך להיות גם במקרים כמו זה שהזכיר חבר-הכנסת קשת, כי הדבר יצריך תקציבים שעה שהמצב הכספי אינו מן הטובים ביותר. מסיבה זו הלכתי על דרך הצמצום, אם כי אני מסכים עם חבר-הכנסת קשת, משום שהבעיה עלולה להתעורר גם במקרים שאדם נזקק לאישור נכות שהם לאו דווקא מוגדרים בחוק. כאמור, הלכתי בדרך הפשוטה, אם כי כוונתי היתה רחבה יותר, בגלל התשובה שקיבלתי מן השר, אבל סובן שאם הוועדה תשתכנע שיש להרחיב היא רשאית לשנות.

ג. כהן: הצעת החוק שלך אינה מגבילה. כתוב בה: "לפי בקשת הנכה" וזה יכול להיות גם לפי בקשת נכה לצורך הליכים בארץ.

ס. שחל: החוק אינו מגביל, אבל אם יטענו שמתעוררת שאלה כספית, אני מוכן ללכת על דרך הצמצום, אם כי אינני חושב שההוצאה הכספית מרובה. גם אם היא לא קטנה היא אינה עומדת בשום יחס לצורך לתת תשובה למקרים שבהם מדובר.

הצעת החוק היא פשוטה והייתי מאד מבקש שהיא תקבל את הטיפול המתאים והמהיר כי יש צורך בתשובה ובהקדם האפשרי.

מ"ם היו"ר ס. חריש: השר ענה שהוא מכיר בבעיה העקרונית ומכיר בצורך בפתרון, שאולי יכול להיות במסגרת המוסד לביטוח לאומי. ואני שואל: כיוון שקיימות במשרד הבריאות ועדות שמתפקידן לאשר נכות, מדוע לא יוכלו ועדות אלה לענות על הבעיה?

האם את דרגת הנכות קובעים פקירי המכס?

ב.צ. קשת:

לא.

ש. נעמן:

עד שנת 1973-1974 היה קיים הסדר מכוון חוק: היה צו מכס בו הוסמך המנהל הכללי לקבוע גם את המבחנים וגם את הוועדות הרפואיות. ב-1973 או ב-1974 נוטל צו זה וכיום נעשה הדבר מכוון התנדבות של המדינה. בעוד שהמבחנים לפטור נקבעו על ידי ועדת הכספים של הכנסת, יחד עם המכס, הוצא הצו הרפואי על ידי משרד הבריאות, אבל זאת לא לצורך קביעת דרגת הנכות אלא לצורך קביעת המטען הרפואי המתאים לסולם הפטור שקבעה ועדת הכספים. למשל: אם הוועדה הרפואית קובעת שאדם טובל מסתימת עורקים שיש בה סכנה לנפס, זכאי אדם זה ל-100% פטור מתשלומי המכס; אם הוועדה קובעת שאדם טובל מאותה מחלה אבל לא קיימת סכנה לנפס, הוא זכאי ל-80% פטור.

בכל לשכת הבריאות יש ועדות רפואיות העובדות על בסיס של שכר, לפי הישיבות שהן מקיימות, כי אין זה במסגרת תפקידם של הרופאים. על החלטת הוועדה הרפואית המחוזית יש אפשרות לערער בפני ועדת ערר ארצית - שנקבעה על ידי המנהל הכללי - בה יושבים שלושה מומחים.

ט. שפניץ:

יש להבחין בין המטעמים הרפואיים לבין קביעת דרגת הנכות. המטעמים הרפואיים הם דבר אובייקטיבי, חד-משמעי ואילו דרגת הנכות נקבעת בהתאם לצורך. יש הבדל, למשל, בין דרגת נכות לצורך לביטוח לאומי לבין דרגת נכות לצורך הסוסד לביטוח לאומי.

אם רוצים לעשות הסדר יותר כללי, השאלה היא אם רוצים לתת אישור רשמי למטעמים הרפואיים - ואז אין כל כך בעיה - או שרוצים לתת אישור לדרגת נכות ואז צריך לכתוב שדרגת הנכות נקבעה בהתאם לטבלה של הסוסד לביטוח לאומי לצורך נכות או בהתאם לטבלה אחרת, כדי שגם האיש בחוץ-לארץ יודע לפי מה ניתן האישור, מה עוד שלפעמים צריכה הוועדה הרפואית להתייחס לקשר הסיבתי שבין המאורע שקרה לבין התוצאה.

ש. נעמן:

ישנם כיום שלושה סוגי תקנות שעל פיהן קובעים את דרגת הנכות לצרכים מסויימים שונים בהתאם למטעמים הרפואיים: תקנות הביטוח הלאומי בענין תאונות עבודה; תקנות לגבי נכי צה"ל לפי חוק השיקום והתגמולים; תקנות שירות המדינה לגבי קביעת נכות של עובדי מדינה המתפטרים מסיבות רפואיות.

י. בארי:

אני יודע שבקרייה יש ועדה שקובעת אם אדם זכאי או לא זכאי לפטור ממכס. איפה

זה בכלל?

זה הסדר מינהלי.

ט. שפניץ:

זו זכות שהמדינה נותנת בהתנדבות לאזרח.

ש. נעמן:

בנוסף לארבעת הטוסדות שהוזכרו פה יש מוסד חסישי שקובע דרגת נכות: הפרופיל הצנאי עצמו. אם למישהו פרופיל ב-97 מן הרי זו למעשה דרגת נכות מסויימת.

ד"ר לינדר:

פרופיל אינו קובע נכות.

ל. דיציאן:

ד"ר לינדר:

כשאנחנו ניגשים לענין זה עלינו להגדיר מה יהיו הקריטריונים כדי להגיע למסקנות של נכות. היום קבע לו כל מוסד - על פי החוק הנתון לו - קלסיפיקציות לעצמו. תקנות השיקום של משרד הבטחון הן תקנות שקבע שר הבטחון לפי חוק השיקום והתגמולים וישנו קודם שלם במשרד הבטחון שחובר על ידי מומחים והמוגדר בחוק. למוסד לביטוח לאומי יש גם כן קודם. אם עוסקים פה באיזו נכות, המוקנית למעשה לכל נכה, צריך להגדיר על פי איזה קריטריונים תוגדר נכותו ולכן התיקון אינו פשוט כל כך מן הצד הרפואי, העיוני, התכני.

השאלה השניה: מי זכאי לשירות זה? מה

זה נכה? הרבה אנשים ישמחו אם יוציאו להם תעודת נכה שיכולה להועיל להם למטרות שונות ואפילו לשם בקשת טלפון. מי מגדיר לראשונה פלוני כנכה? מי בוחן לו את הזכות לגשת לוועדה? כלומר, יש פה בעיה רפואית-משפטית שצריך להגדיר אותה: מי רשאי לפנות לוועדה שתיתן אישורים לנכות?

שאלה שלישית נשאלת לגבי הוועדות:

מי יפעיל אותן? מי יהיה הממונה על הביצוע? הנסיון הרב ביותר במדינה להפעלת ועדות לנכים הוא באגף השיקום במשרד הבטחון ובמוסד לביטוח לאומי שבמשרד העבודה. במשרד הבריאות אין נסיון של הפעלת מוסדות כאלה. אני יודע שמה שנעשה, נעשה בשכר ולא בהתנדבות ואם יהיו פניות רבות יהיה הביצוע כרוך בתשלום הוצאות.

ב.צ. קשת:

אני מתייחס בחיוב להצעת החוק של חבר-

הכנסת שחל. אמנם נכון שכל אחד יכול לפנות, אבל בגלל זה שיבואו כמה שאינם צריכים לפנות לא צריך לסגור את הדלת בפני אחד שזקוק. אפשר לחפש איזו שהיא הגבלה, שאדם צריך להסביר לאיזה צורך הוא נזקק לאי שור כאשר הוא פונה, אבל זו כבר שאלה של ביצוע. אני מציע שלא נתייחס כל כך להוצאה הכספית ולא נתחשב כל כך בכך שאוסרים לנו שהביצוע כרוך בהוצאה כספית בעוד שיש צרכים חשובים יותר. כאשר הוועדה מתייחסת לאיזו שהיא נקודה היא צריכה להתייחס אליה מנקודת המוצא אם היא צודקת או לא. ייסצא כבר מי שיקצץ. ולדעתי הצעת החוק שהגיש חבר-הכנסת שחל צודקת מאד. תארו לכם מה היה קורה לאותה אשה לולא פנתה לחבר-הכנסת שחל, הרי היתה מסיימת את חייה מבלי יכולת להינצל.

אני מציע שהחוק יכלול גם מקרים של

אנשים הפונים לקבל תעודת נכות לצורך הליכים בישראל.

י. בארי:

לא נראים לי דברי ההסבר, שמה שחסר

במדינת ישראל זה דווקא מוסד שיתן אישור

בדבר נכות שפלונני זקוק לו בחוץ-לארץ, וכפי שהעירו נציגי הממשל הבעיה הרבה יותר סבוכה.

אני מסכים לדברי גב' שפניץ שיש להבחין

בין קביעת המוסד הרפואי של האדם לבין דרגת הנכות לצורך חוק זה או אחר. יתר על כן: מה שמסבך את הענין לא פעם הוא הצורך לקבוע אם קיים או לא קיים קשר סיבתי בין הנכות לבין אדווע מסויים. לא תמיד יש צורך בכך. אבל יש נסיבות שצורך זה קיים, שכחתם להזכיר אותן שבעצרתם שצרכנות לקבוע את הפיזיוניים המגיעים, אם בכלל, לנפשי רדיפות הנאצים-שם אנחנו נתקלים מדי פעם בפעם בערעורים ובחוברות של פסקי דין - ואפשר להזכיר הבחנה בין שני דברים שהם קרובים יותר, כמו במקרה של חייל שנפגע בעת שירותו הצבאי וחייב לעבוד שני שבחים: א) מבחן בפני ועדה או מערכת ועדות שיקבעו את כושרו להמשיך לשרת בצה"ל; ב) מבחן בפני מערכת ועדות הקובעות את זכותו לפי חוק הנכים, תגמולים ושיקום. כאשר דנו פעם נאחת הסוגיות הללו במליאת הכנסת העלית את הענין בפני שר הבטחון ושאלתי אם אי אפשר לפטור את החייל מן הצורך להופיע פעמיים בפני ועדות רפואיות. תשובתו היתה: לא, כי הקביעה לעצין כושרו לשרת אינה כקביעה לגבי דרגת נכותו לצורך קבלת פיזיוניים.

י. בארי:

אם שם כך, על אחת כמה וכמה כאשר אזרחים צריכים לעבור קשת רחבה של משרדים שעה שהם זקוקים לא פעם לאישור בדבר נכותם.

השאלה היא אם במערכת הקיימת אפשר לקבוע גוף מרכזי אחד שיאחד את כל הנוגע לצורך קביעת נכות, לצורך קביעת הממצאים הרפואיים, כדי שאנשים לא יצטרכו להתרוצץ ממקום למקום. גוף זה יעניק לפונה תעודה בה יצויין כמה הוא טובל ואותו אדם יוכל להציג את התעודה לצורך כל חוק או הליך אם בארץ ואם בחוץ-לארץ.

יתר על כן: יש לנו תביעות פיצויים בפני בתי המשפט ולא פעם נדרשות תעודות רפואיות והפרוצידורה ארוכה. וכבר נקבע לא פעם שדרגת נכות שנקבעת לאדם בניסוח הלאומי עקב תאונת עבודה, למשל, אינה בהכרח מרשם למידת הפיצויים שהוא זכאי להם. הביטוח הלאומי יכול לקבוע כך וכך אחוזים לפי מבחנים שלו, אבל ידוע שאין פגם באצבעות ידם של כתבנית, פסנתרנית או כנר, כדין פגם באצבעות כדורגלן. אינני יודע אם ניתן לאחד צד זה, אבל את עצם הממצאים הרפואיים ניתן לאחד.

ה. זיידל:

דו סני שאנחנו מרחיבים את הנושא. חבר-הכנסת שחל דיבר לגבי מי שזקוק לתעודה רפואית על נכותו בעקבות סקרה שארע לו בחוץ-לארץ.

השאלה הראשונה המתעוררת: אם אדם בא לרופא לאחר שכבר עברה תקופת שנה מאז התאונה, איך אפשר לקשור את נסיבות המקרה עם התוצאה לגבי האישור?

שאלה שנייה: באיזו מידה מכירים בתי-המשפט בחוץ-לארץ בתעודה ישראלית? יש אמנות בין-לאומיות לגבי נכות, לגבי פנסיה ורק המדינות החתומות על אמנות אלה יכולות להגיש תעודות באופן הדדי. אם חבר-הכנסת שחל מתכוון למקרים כאלה, אפשר אולי למצוא פתרון אחר: רופא השגרירות או הצירות באותה מדינה יוסמך להעניק את האישור הרפואי מאחר והוא יכול לבדוק גם את נסיבות המקרה שגדם לנכות.

פ. שינמן:

לולא חבר-הכנסת שחל אינני יודע אם עניין זה היה מתבהר לפנינו די צרכו. פלא הוא שעד כה לא שאלנו את עצמנו מהיכן מקבל אדם תעודה כאשר הוא זקוק לאישור על נכותו.

נכות לענין מה?

י. בארי:

פ. שינמן:

לא חשוב, אדם רוצה לקבל תעודת נכות לאור מצבו הרפואי. עד כה אין כפי הנראה מוסד היכול לתת תעודה כזאת ולכן יש להקים בראש וראשונה מוסד שיכיר בנכות, יקבע דרגת נכות ויוציא תעודה. אני חושב איפוא שהצעת חבר-הכנסת שחל חשובה אך יש להרחיב אותה גם לגבי כל אזרח שמעוניין לקבל תעודת נכות שיכולה להקל עליו בעניינים מסויימים ולא דווקא בחוץ-לארץ. אם, למשל, לפי חוק יש הקלות מסויימות לנכים, יוכל אדם בעל תעודה כזאת לגשת ולקבל אתה הקלות וההנחות.

א. נמיר:

לא נראית לי העובדה שהצעת התיקון חלה רק לגבי אנשים שזקוקים לתעודה לצורך הליכים בחוץ-לארץ, מה גם שידוע לנו כי בנושא הנכות והוועדות קיים מסש ג'ונגל.

אינני מקבלת את הערת חבר-הכנסת קשת שאנחנו נחליט ואחר כך יהיה הביצוע שיעשה בידי מישהו אחר. החלטנו על הרבה דברים מאד יפים, אבל כשהם באים לשטח הם לא מופעלים.

א. נסיר:

עוד דבר אציע לעצמנו: גפריד בין היילים לבין אזרחים. בכל מה שנוגע לצה"ל נשטח זה אנחנו יכולים להתגאות על הישגים שהשגנו.

ועדת העבודה של הכנסת דנה הרבה בנושא של נכים ונדמה לי שהתחילה עכשיו גם בחקיקה ובהסדר עם המוסד לביטוח לאומי. האם לא היה מקום שגם נושא זה - הן לגבי חוץ-לארץ והן לגבי הוועדות בכלל - יכלל בחקיקה לגבי נכים ובשירותים שנותן המוסד לביטוח לאומי ולא נעשה את הכל סלאים סלאים שאינם עונים על הבעיה בצורה מסודרת? האזרח אינו מספספסן. הוא בא כדי לקבל את השירות שלו והולך לאיבוד בכל הג'ונגל וסבך ההליכים.

ל. דיציאן:

החוק כפי שטובא בפנינו - עם כל הכבוד למציע שכוונותיו טובות בהחלט - חסר דברים עקרוניים. דבר ראשון: חסרה הגדרה של נכה. הרופא יכול לקבוע מטצאים רפואיים ותו לא. את המטצאים הרפואיים האלה צריך לתרגם אחר כך לאחוזי נכות על ידי חקיקה.

החוק מנוסח באופן כללי מאוד ובניסוחו הוא חל לא רק על תעודות בחוץ-לארץ. בנוסח הנוכחי חל החוק על כל אדם שנפגע אפילו בתאונת דרכים ומבקש תעודה שתאשר את נכותו. גובה הפיצויים הניתנים לנכה תלויים גם בקביעה אם הוא נכה לצמיתות או נכה באופן זמני או נכה באחוז מסויים. האם אפשר את כל הדברים האלה להכניס לכאן בדרך אגב?

לפי איזה קריטריונים נקבע את הנכות?

א. גיבלבר:

בחוק יש קריטריונים.

ל. דיציאן:

בחוק הנכות הכללי יש קריטריונים ולכן באותו חוק אתה יכול להכניס תיקון. אבל אינני יודע אם תעודה שמוציאים אותה לפי קריטריונים החלים בארץ מתאימה לקריטריונים שעל פיהם פועלים בחוץ-לארץ, כי גם בארץ יש לנו ארבע או חמש מסגרות שונות לגטרי.

האם אין טושג בין-לאומי לנכות?

ס. גז:

אין דבר כזה. כל מדינה קובעת את החוקים. צריך איפוא להזהר מאוד, עם כל רצוננו ללכת לאיזה שהוא דבר כללי, שלא לדבר כבר על הענין התקציבי.

צודקת חברת-הכנסת נסיר שהאזרח אינו יכול לדעת, אבל אנחנו כמחוקקים צריכים לדעת ואיננו יכולים להוציא תחת ידינו דברים שאינם ניתנים לביצוע. תאר לך, חבר-הכנסת שחל, שלפי חוק זה כל מי שנפגע בתאונת דרכים יפנה באופן פתאומי - עוד לפני שהוא פונה לבית-המשפט - לוועדה רפואית שתקבע לו נכות ואז תתעורר בבית-המשפט השאלה אם הקביעה של ועדה זו סופית או לא, כי אפשר להביא לבית-המשפט הגדרת נכות לגטרי אחרת על אותו מקרה, מאחר ושני רופאים אף פעם לא יתנו בדיוק אותה חוות דעת.

נראה לי שבשלב זה איננו צריכים להמשיך לדון בהצעת החוק אלא לאחר שנקבל מסרד הנדיאות ומסרד העבודה, המספל בחוקי הנכות, חוות דעת מפורטת על מה שניתן לביצוע ועל מה שאינו ניתן לביצוע ועל ההיקף שבו יתבטא הביצוע.

מ"ם היו"ר מ. חריש:

יש להבחין בין שני דברים: בין הבעיה הכוללת הקיימת, שהתעוררה אגב דיון זה, וסדרי הטיפול לבין הבעיה הספציפית שאין לה כלל פתרון במסגרת זו. הבעיה הכללית והיותר גדולה היא אי התיאום בין הגורמים השונים ולה יש פתרון.

א. נמיר: איזה פתרון?

מ"ם היו"ר מ. חריש:

יש מקרים שלגביהם יש פתרון באמצעות חוק, אבל האברים אינם מבוצעים כמו שצריך וכאן יכול להימצא הפתרון על ידי ייעול המערכת מבחינת האזרח. ייעול זה יכול להיות על ידי מתן כתובת מרכזית שתפנה את הפונה לכתובת הנכונה, כך שלא יהיה עליו לחפש אותה בשלושה-ארבעה מקומות. לאחר מלחמת יום הכיפורים פתרו את בעיית הטיפול בבעיותיהם השונות של המגוייסיים על ידי יצירת כתובת מרכזית אחת שהפנתה אותם למקומות הנכונים בהם נעשה הטיפול. בדיון על בעיית ילדים נכים שהתקיים בוועדה התברר שבכמה מקרים לא ידעו אזרחים על פתרונות שקיימים כי אין כתובת שתודריך אותם, אם כי מבחינת החוק ומבחינת התקציב מצוי פתרון.

חבר-הכנסת שחל, בהצעת החוק שלו, מטפל באותו מקרה שבו אין כלל פתרון. מדובר באותו סוג אזרחים שהבעיה שלהם היא לא בכך שאינם יודעים את הכתובת אלא בכך שאין כתובת, ונשאלת השאלה אם צריך לחכות לייעול כל המערכת כדי לתת פתרון גם להם.

הייתי מבקש מנציגת היועץ המשפטי לממשלה שתגיש לנו תזכיר כדי שנדע על מה אנחנו מדברים מבחינת היקף הבעיה.

ט. שפניץ: ישנם שבעה-עשר חוקים הדנים בנכים.

מ"ם היו"ר מ. חריש:

יש להזמין לנושא זה גם את נציג המוסד לביטוח לאומי, כי גם שר הבריאות אמר בדברי תשובתו שהוא חושב שזה המוסד היותר מתאים לטפל בנושא הספציפי שמדובר בו.

לאחר שנשמע את תשובות אנשי משרד הבריאות לשאלות שהועלו פה, לאחר שנקבל את כל האינפורמציה נוכל להתייחס יותר להצעה.

ט. שפניץ: ישנם דברים שאינם מעוגנים בחוקים, כמו הסדרים מינהליים, פטור למכוניות.

מ"ם היו"ר מ. חריש:

נזמין גם את נציגי האוצר ונראה איזה פתרונות מינהליים קיימים.

אני מקבל את ההבחנה של חברת-הכנסת נמיר בין המערכת האזרחית ובין המערכת הבטחונית.

י. בארי: רק הנוקר דנו בוועדה אחרת בגופים נוספים המבקשים לחסות תחת כנפי חוק הנכים, תגמולים ושיקום במערכת הבטחון, כמו נפגעי פעולות איבה, נפגעים מכוח הסדרי השמירה. אם נקבל את ההבחנה מה נעשה לגביהם?

מבחינה פרוצדורלית: אנחנו זכאים להסבר, הן מצד המציע והן מצד נציגי משרד הבריאות, לגבי השאלה אם קיים בכלל המושג "נכות" באופן כללי מבלי לקבוע נכות לענין מה. כי למעשה זה מה שאוסרת לנו הצעת חוק זה וזה מקור הביקורת של חבר-הכנסת דיציאן ושלי.

ס. שחל:
מקובל עלי מה שהציע היושב-ראש, אבל כתוספת אני רוצה לרסוז שאהיה מוכן להתפשר על השאלה של אישור המסצאים הרפואיים.

ה. זיידל:
הצעה פרוצידורלית: לפני שנחליט להזמין גורמים אחרים אני מציע שנשמע את תשובת אנשי משרד הבריאות.

מ"ם היו"ר מ. חריש:
ישנו ענין אחד: שר הבריאות, בדברי תשובתו, הציע להטיל את הביצוע על המוסד לביטוח לאומי. אם תשובה זו עדיין עומדת וזו עמדת משרד הבריאות, צריך להזמין את נציג המוסד לביטוח לאומי; אם משרד הבריאות מוכן לקבל זאת על עצמו, בניגוד לתשובת השר, אין צורך להזמין את נציג המוסד לביטוח לאומי.

ב. מקרה אלימות בלשכת הסעד בבני-ברק

הזמנתי את מנהלת לשכת הסעד בבני-ברק, גברת שולמית גדרון, כדי שתספר לנו על המקרה הספציפי שקרה. חשוב לנו לדעת על פרטי המקרה כדי שנוכל להתייחס אחר כך לבעיית האלימות בהיקפה היותר גדול. על המקרה הספציפי הזה כדאי לשמוע שלא בנוכחות הרגילה שיש לנו בדרך כלל.

א. נמיר:
מדוע לא הוזמן נציג משרד הסעד?

מ"ם היו"ר מ. חריש:
הענין מתואם עם שר הסעד. לאחר מכן יש כוונה לקיים דיון בנוכחות כמה מוסדות.

ש. גדרון:
פעמים רבות קורה שאנשים מגיעים ללשכת הסעד ודורשים את שלהם בצורה די תקיפה ולעתים אף מאיימים. גלינו, הן מתוך התרשמות והן על ידי מחקר קטן שעשינו, שרוב האנשים המאיימים והמבצעים לפעמים את האיומים הם דווקא אנשים שלפי כללי הזכאות העומדים לרשותנו אינם בדיוק נזקקים או אינם כלל נזקקים.

המקרה שקרה לי באופן אישי, לפני כשבעים, בתוקף תפקידי כמנהלת לשכת הסעד נגרם על ידי אדם שמיום קום המדינה או אפילו לפני כן הוא כיום בן 38 - נמצא בטיפול מחלקת הסעד. הוא אמנם סוגר כעורך בשנים האחרונות, אבל ראיתו אינה לקוייה לגמרי. הוא רואה ומוכר ירקות באמצעות סוס ועגלה שהוא מוביל. זהו אדם שתמיד היה נכנס ללשכה באיומים, כל הנסיונות לשקם אותו בכל צורה שהיא לא הועילו ורק בזמן האחרון שיקם את עצמו על ידי הסוס והעגלה שהוא מוביל. באותו מקרה אחרון שפנה אלי ביקש ממני שאבטל לו את הרפורטים שקיבל.

ס. גז:
האם יש לו רשיון להוביל סוס ועגלה?

ש. גדרון:
לא, וגם לא ייתכן שיהיה לו רשיון כי הוא סוגר כעורך. ידענו שהוא עושה זאת, אבל מאחר שגם הגורמים השונים ידעו על כך לא התרענו בפני העירייה והמחלקה הממונה על כך.

הוא פנה שאבטל את הרפורטים שקיבל וכאשר אמרתי לא שזה לא במסגרת עבודתי ולא נתחום עיסוקי הוא חבט בי בצורה די קשה. רק לאחר שבאו שאר העובדים נרתע קצת אחרנית. המשטרה הגיעה רק לאחר עשרים דקות מהגש שפנינו - ופנינו מיד - ואדם זה המשיך להשתולל ולרדוף אחרי כמה קומות. לאחר שהמשטרה הגיעה לקחה אותו וביקשה ממני לבוא למתן עדות.

ש. גדרון:

רק עכשיו פורסמו הוראות קבע של המשטרה על צורת העדות שיש לקחת מעובד סוציאלי ועל דרך הטיפול בכל הנושא הזה וצורת ההתייחסות לעובד ציבור כשהוא מותקף, אבל כשנכנסתי לתחנת המשטרה, ועדיין חבולה, ישב אותו אדם שתקף אותי במקום שהייתי צריכה לעבור וללא שמירה. שאלתי את הקצין מדוע לא מושיבים אותו בצד כאשר אני נחקרת ותשובתו הייתה: זו שיטת העבודה שלנו. וזאת למרות הוראות הקבע של המשטרה. לאחר מכן חקרו אותי בצורה לא נעימה והיתה לי הרגשה שכעובדת ציבור בכירה זכותי להחקר בצורה יותר עניינית ואנושית ולא בחוסר סבלנות ועל ידי הערות שחצניות, מה גם שהרגשתי רע לאחר שנחבלתי בצורה די חסורה על ידי בריון.

לאחר שאני ועוד כמה עובדים מסרנו עדות עצרו את האיש ולמחרת, להפתעתנו הרבה, שחררו אותו בערבות למרות שנסינו להפעיל כל סיני גורמים. אדם זה התקיף כבר פעמיים עובדים סוציאליים: פעם אחת את מנהלת המחלקה הקודמת ופעם עובד סוציאלי שהיה נזקק לאישפוז לאחר מכן.

י. גארי: האם המשטרה ביקשה מבית-המשפט לשחרר אותו?

ש. גדרון: הבאתי העתק של תיק המעצר, שם נאמר: "החקירה נסתתמה. מבקשים להתחייב לא להופיע יותר למחלקה הנ"ל, פרט אם יוזמן למקום". נכתב גם מה אמר אותו אדם: "יש לי 100% בעיניים. הרגשתי משהו כבד בכתף, הרמתי יד בלי כוונה, לא איימתי. אני מתחייב לא להיכנס למחלקה הסוציאלית". כלומר, אפילו המשטרה לא ביקשה לשחררו בערובה. בהמשך נאמר: "השופט מחליט לשחררו בערבות צד ג' של 3,000 לירות".

א. נסיר: מי זה צד ג'?

ש. גדרון: צד ג' הוא גם כן מקרה שלנו.

ס. גז: מאין יש לו כסף לתת ערבות?

ש. גדרון: ישבתי פעם בבית-משפט ואני יודעת שלא תמיד בודקים אם לאדם יש כסף כדי לתת ערבות מסמית כלשהי. אני מציינת עובדה זו בהדגשה, כי לאחר שנסתתמה חקירתי במשטרה ראיתי את הערב יושב עם קצין המשטרה וכאשר ראה אותי יצא החוצה. דבר זה אומר דרשני, והבאתי זאת בפני אינסטנציה גבוהה של המשטרה.

אשר לשחרורו של אותו אדם: ראיתי את הוראות משטרת ישראל לטיפול בפגיעה בעובד ציבור, שם נאמר בסעיף 3(ב): החלטה בדבר שחרור בערבות או בדבר מעצרו של חשוד תעשה בהתאם לחומרת המקרה, בהתאם להרשעותיו הקודמות, בהתאם לאופי החשוד. כן יש להתחשב בסיכוי ובסיכון שהנאשם יחזור על מעשיו לאור שיקול דעתו של הקצין האחראי על החקירה. חולי או מגבלה אחרת של החשוד לא יהיו מגבלה למעצרו. נאמר לי כי מכיוון שהיה עורך ביקשו לשחררו.

ההוראות של המשטרה יצאו ב-2 בנובמבר ולא הספקתי לראות אותן קודם, אבל היה נראה לי שבמקרה שבו אדם פוגע בעובד מחלקת הסעד, בתוך הלשכה ולא על רקע שניתן להצדיק, ולו באופן חלקי, את מעשהו - כולם יודעים שאיננו עוסקים בביטול רפורטים - וכאשר כל עובדי המחלקה מכירים אותו כאדם אלים, הרי שחרורו בערבות היה מעשה שהמשטרה לא חשבה עליו מספיק או לא נהגה בהתאם לתדריכים. כאשר הבאתי את המקרה בפני הקצונה הגבוהה יותר, הודיעו לי בחצי פה שלא נהגו במקרה זה בהתאם לתדריכים.

ש. גדרון:

כדאי לציין שמספר ימים אחר כך הרים האיש את שפופרת הטלפון, צלצל ואיים. כלומר, אדם זה מסוכן בהחלט.

בהזדמנות זו רציתי לוטר שהפניה או אי הפניה ללשכת הסעד היא אחד הגורמים לכך שאנשים רואים בלשכה יותר מקום של מתן כספים מאשר מקום שבו נותנים טיפול, כפי שאנחנו כעובדים סוציאליים למדנו ורוצים לעשות. זו גם התדמית שנוצרה כלפי חוץ לגבי לשכת הסעד, וחבל מאד, כי אנחנו באמת ערוכים לשירות, לסתן עזרה סיעודית ונפשית במלוא מובן המלה. דבר נוסף: כאשר בא ללשכה אדם הזקוק באמת לסיעוד נפשי והוא נתקל במעשי אלימות שנעשים בלשכה הוא מושפע מכך קשה ואינו בא יותר ללשכה. גם העובדה שהטיפול באלימות הוא שטחי, שאדם יכול לעשות אותו הדבר אחרי זמן מה, גם היא גורמת לכך שאיננו יכולים למלא את העבודה שאנחנו צריכים ומסוגלים למלא אותה.

אני עובדת כשנה במחלקת הסעד בבני-ברק.

לא היתה שם אלימות והשתדלנו ליצור אווירה נעימה כדי שאנשים יבואו, גם לא העמדנו שוטר כמו שעומד בכל מקום, לאור מה שקרה, אלא עמד אדם, פקיד סודיעין, שכיוון את האנשים. מה שארע מביא אותנו לידי כך שאנחנו צריכים לעבוד בסיוע של משטרה.

מ"ס היו"ר ס. חריש:

חברי הוועדה ישאלו להבהרת האינפורמציה בלבד, כי אחר כך נקיים בעצמנו דיון איך נפעל בהמשך הנושא, שצריך להרחיב אותו לגבי כל ענין האלימות לאור המקרים שקרו בכמה לשכות בשבועות האחרונים.

א. נסיר:

אני בכל זאת אינני מקבלת את העובדה שלא הוזמן לכאן אדם בדרג הבכיר ביותר במשרד הסעד. מה שקרה בבני-ברק לא קרה בפעם הראשונה אלא קרה במספר לשכות ובצורה חמורה מאד.

אינני חושבת שהכתובת היא המשטרה, גם אם ייתכן שיש חריגים בהתנהגותה. אני בטוחה שבתי המעצר ובתי הכלא מלאים על גדותיהם ואינני יודעת אם דרך טיפול המשטרה זו התשובה לבעיה. דרושה תשובה שורשית למה שקורה בלשכות הסעד ואי אפשר להתעלם מן העובדה שלפני התוכנית הכלכלית האחרונה הוזרמו כספים לא מועטים ללשכות הסעד והיתה נטייה לקבל כמעט כל פניה שהופנתה ללשכה. אנשים קיבלו עזרה כספית או קיבלו שירותים במידה גדולה הרבה יותר מאשר בעבר. בתל-אביב ניסו להוציא את כל נושא התשלומים הכספיים מידי העובדות הסוציאליות, כי הצדה היא שאם הלשכה היא כתובת לחלוקת כספים, באים ודורשים. ואם העובדת הסוציאלית לא תיתן, היא תקבל מכות. זו הסיבה שמי שבא לטיפול מונע - וזה תפקידה של הלשכה הסוציאלית, בזה אנחנו כל כך רוצים - לא יבוא.

הנושא הוא כל כך שורשי, כל כך מהותי שאי אפשר לדון בו אגב שיחה בינינו לבין מנהלת לשכת הסעד בבני-ברק. טוב ששמענו, אבל אנחנו חייבים לקיים דיון מאד יסודי על נושא זה של מהות העבודה הסוציאלית, מהות הטיפול בלשכות. לדיון כזה צריכים לבוא שר הסעד וראשי משרדו. אנחנו חייבים לתת על כך את הדעת, כי לשכות הסעד לא חייבות להיות הקרבן למדיניות, לדרך, לשיטה.

י. בארי:

מבחינת הוועדה יש לסיפור המעשה ששמענו היום שני אספקטים: אספקט אחד הוא עקרוני יותר ולטווח ארוך, אותו אספקט שהעלתה חברת-הכנסת אורה נסיר; האספקט השני - כיצד למנוע הישנות תופעות כאלה מחד.

י. בארי:

לצורך העניין השני: אם נרצה או נסמן הכתובת היא המשטרה. אפשר לדון על מדיניות הענישה של בית-המשפט, כאשר מובאים אליו מקרי אלימות, בעניין מעצר או שחרור, אבל בראש וראשונה צריך לראות מה הצעדים המונעים שנוקטת המשטרה, מה מדיניותה שהיא מבטאה אותה בדרישותיה מבית המשפט. מה שעולה מן המסמך הוא שלמעשה המשטרה חייבה את שחרורו של העצור בערכות, כי כאשר היא מצהירה: החקירה נסתיימה, ואינה עוסדת על כך שהעצור ישאר במעצר, המשטעות היא שאין שום סיבה להחזיק אותו במעצר.

פ. שינמן:

אבל יהיה משפט.

י. בארי:

יהיה משפט, אבל בינתיים אפשר לבצע עוד עבירות.

אני מציע איפוא להזמין את אנשי המשטרה

ראשית לכל.

תופעה זו של אלימות אלמנטים מסויימים אינה נחלתם של עובדי הסעד בלבד. שמענו מה ארע לעובדים בלשכות הבריאות, לרופאים, לאחיות, ומבחינה זו הבעיה רחבה יותר. השאלה היא באיזו מידה נכונה המשטרה להעמיד כוח אדם במקום כדי שנוכחותו של שוטר תמנע אלימות, ואם חלילה תהיה התפרצות של אלימות - תסייע להתגבר עליה. היו תקופות שגם בלשכת אגף השיקום של משרד הבטחון הועמדו שוטר או שניים במקום על כל מקרה שלא תבוא אלימות נגד פקידי הלשכה.

א. נמיר:

יצטרכו להגדיל את המשטרה פי חמישה.

י. בארי:

האלטרנטיבה היא: או לסגור את הלשכה או שהעובדים יהיו חשופים לאלימות.

ח. שמעוני:

אני דוחה כל אלימות וכל מה שאומר עכשיו לא בא כדי להצדיק אלימות גם

כשהיא מוצדקת.

ל. דיציאן:

אלימות אף פעם אינה צודקת.

ח. שמעוני:

האלימות מעיקרה איננה מוצדקת, אבל אנחנו יודעים על מקרים רבים שבית-המשפט לא פסק נגד אנשים שנקטו באלימות אלא הצדיק אותם. יש שמנסים לומר, כפי שאני שומע מחברת-הכנסת נמיר, שלפני הפיחות הוזרמו כספים רבים ללשכת הסעד ולכן עכשיו המצב הוא כזה שמעורר אלימות.

א. נמיר:

כך אמרתי?

ח. שמעוני:

כך בנבואי. גם אנשים אחרים שאינם מקרים סוציאליים נהגו באלימות. במחלקת הרישוי נהרגו שלושה אנשים; מישהו שאיננו מקרה סוציאלי הרג רופא. אל נדביק תו לציבור זה מפני שגבא אומלל, מפני שאין לו סניגור. עוד מעט יחליטו לסגור לשכות, כי עובדות סוציאליות הן הציבור היחיד, כניכול, שנמצא בסכנה.

יש גם אלימות נגדית של ביורוקרטיה, שזו אלימות קשה מאד, הרבה יותר קשה מזו של אדם מתפרץ. כמי שעבד בלשכה סוציאלית הרבה שנים אני יודע מה זו שרירות לב, מה זו אלימות שאדם פתאום מוצא את העולם סגור בפניו. וראינו מקרים של אנשים שהתאבדו.

ח. שמעוני:

אינני מאשים אף אחד, אבל צריך לחת את הדעת על כך שלפעמים משתמש העובד הסוציאלי שלא כדין בכוח שניתן לו להחליט, שעה שהחלטה זו היא כל עולמו של הנזקק.

הסידור של פקידי זכאות הוא אולי איזה שהוא מוצא, כי לא יכול להיות שעובד סוציאלי הלוקח על עצמו לשקם משפחה ולטפל בבעיותיה יפתור את כל העניין על ידי חמיכה חודשית ובכך יסיים את הטיפול. למעשה שיטה זו היא שמזמינה את צורת הטיפול, כי הטיפול נקבע בסופו של דבר על ידי העובד הסוציאלי, שמחליט אם לחת או לא לחת כסף, אם לשקם או לטפל בבני המשפחה. אבל יותר קל לעובד הסוציאלי להחליט לחת צ'ק ולגמור את העניין מאשר להפעיל את כל המערכת שהיא די קשה וקשורה בהרבה פעולות.

אשר למקרה הקונקרטי: אני מתאר לעצמי שאם סומכים על בית-המשפט ועל המשטרה בעניין פרץ, אפשר לסמוך עליהם גם במקרה הסוציאלי הזה. אי אפשר לברור את הדברים. יש במדינה וגם בוועדה חברים נאורים מאד, שנדמה להם כי מפני שאדם נזקק הוא מאבד חלק מזכויותיו. נתקלנו בחופעה זו לגבי ניידות פונים, שהעיריות לא רצו לקבל אותם, והיום כבר אסור להם להיות ערבים. עשרות אנשים הולכים להיות ערבים בבתי-המשפט, האם מישגו בודק את מצבם הכלכלי?

כך.

ל. דיציאן:

ח. שמעוני:

לא עושים זאח. מטביעים חוות על הפונים כאילו חלק מחרותם נפגעת בגלל העובדה שפנו ללשכת הסעד. לו הייתי שומע זאח רק מחברת הכנסת נמיר ומחבר הכנסת בארי לא הייתי נדהמתי לשמוע דברים ברוח זו מן העובדת הסוציאלי שצריכה להיות סניגור לפונה. היא מתפלאה שנחנו לפונה להיות ערב. מדוע לא?

כי הוא לא צריך להיות ערב.

י. בארי:

ח. שמעוני:

מדוע לא? לא שמענו מדוע הוא נמצא בטיפול של העובדת הסוציאליה. אולי הוא נמצא בטיפול רק בגלל טיפול בשיניים או אולי בגלל סידור הבן שלו? האם אין לו כבר חוויות? אנחנו שומעים ש-50 אלף אנשים עובדים זקוקים להשלמת הסעד בגלל הכנסתם. האם כבר אינם יכולים להיות ערבים? אני מתריע כנגד הכללה זו וכנגד הדבקה חווית עליהם כאילו הם מקור האלימות וחוך כדי כך לשלול את זכויותיהם.

מ"מ היו"ר מ. חריש:

הוועדה צריכה להבחין בין זכאות לסעד לבין אלימות וחפקידה של המשטרה במניעת האלימות, כי אלימות מביאה לכך שהזכאים אינם מקבלים, ומקבלים אלה שאינם זכאים. חבל שלא מתייחסים לרברים כך.

מ. גז:

הבעיה שהובאה לפנינו איננה חדשה בנ"ף הישראלי ולצערנו היא הולכת ומחורבה. כל יום מביא מקרים נוספים ולא דווקא לגבי מתן כספים. רופאים אינם נותנים כסף ובכל זאת נוצח רופא. האלימות היא במחשבה, בהחנהגות, חבו-הכנסת שמעוני, ראיתי במו עיני נזקקי סעד שבאים ללשכה עדוויי זהב, בוכב שלהם כדי לקבל צ'ק, ובגלל האלימות ממשכים ונותנים להם את החמיכה.

לאחר המקרה של אוחו אדם שהצית את עצמו בטבעון, בגלל ביטול חמיכת סעד, כאשר הופיע כאן השו חזני המנוח דיברתי על כך שצריך להודיע מראש לנחמן שמיום מסויים יפסיקו לו את החמיכה כדי שחיה לו שהות להתארגן, להסתגל למחשבה, כדי שאפשר יהיה להכין אוחו ולהסביר לו שמצבו הנוכחי והכנסתו מאפשרים לו לחיות בכבוד בלי חמיכה מן הסעד שאוחה אפשר להשאיר לאלמנות, ליתומים ולאומללים אחרים. ברגע שלא נוהגים כך אלא מפסיקים את החמיכה באופן פחאומי, קורים מקרים של אלימות.

מ. גז:

אם יש לי טענות, ולא מהיום, הן מופנות כלפי בחי-המשפט שלגבי מכרה, איומים ואלימות היו צריכים לתח עונשים יותר מרחיעים, ואז לא היו מחרבים המקרים האלה. כדי לעבוד היום בעבודה סוציאלית דרושים אנשים יוצאים מן הכלל שיהיו מוכנים לחשוף את עצמם למקרים מסוג זה שקרה בבני-ברק.

לאור העובדה שמבחינה תקציבית לא יהיה המצב יותר קל בשנה הבאה ובעקבות הקיצוצים ימשיכו גם המכות והאיומים, האם עורך משורד הסעד להקים בכל לשכה צוותים עם פסיכולוגים שיוכלו לדבר עם האנשים, להכין אותם?

אין אלימות מוצדקת, אלא אם עושה זאת אדם שאינו שפוי בדעתו. אינני יודעת מי יכול לתח זכות למישהו להרים יד על השני. אם נקל ראש בעניין חמור זה לא יהיו יותר עובדי סעד, לא יהיו יותר אחיות, לא יהיו יותר אנשים שירצו לעבוד עם ציבור כזה. אנחנו צריכים לחזק את רוחם של כל עובדי הסעד, שמגיעה להם ברכת שמיים על העול הכבד שבו הם נושאים.

א. גיבלבר:
לחבר-הכנסה שמעוניי: כאשר חברי הכנסה התפלאו על כך שנזקק סעד משמש ערב, הם חמהו מבחינה משפטית. נראה להם אבסורד שאדם חתום על ערובה של 3,000 לירות כאשר אין לו סכום כזה. גם חבר קיבוץ לא יוכל לחתום על ערובה, ואם ירצה לחתום ידרשו ממנו את חותמת הגזבר. חברי הוועדה לא התכוונו לפגוע באותו פונה מבחינת זכויותיו כאזרח.

למקרה עצמו: יש לי טענות ליושב-ראש. אינני חושב שאנחנו יכולים לדון בעניין זה של אלימות בדרך של עדות על מקרה שקרה. זהו עניין של משורד הסעד, של העובדים הסוציאליים כולם. יש במשורד 26,000 יחידות. אם כולן אלימות, או רובן, צריך לדון על כך. אם בזמן האחרון קורים מקרי אלימות צריך לאתר אותם ולראות מה עושים אתם.

אני יודע שהעובדים הסוציאליים עושים עבודה קדושה, אבל לאור מה שקרה בבני ברק נשאלת השאלה: אותו אדם שוקם על ידי סוס ועגלה והמטרה מגישה נגדו דו"חות. מה היה השיקום שלו אם לא השיקום על ידי סוס ועגלה? מדוע הוא נוסע עם סוס ועגלה שעה שזה מסכן אותו ומסכן אנשים אחרים? אינני רוצה לפסוק במקרה זה, אני מוכרח לסמוך על משורד הסעד, אבל על כל הבעיה של הטיפול בנזקקים, מניעת האלימות במקרים שיש להוריד את הנזק משולחן הסעד אני מוכן לדון עם משורד הסעד, שיבוא ויציג את הדברים. אחרי שמיעת הדברים נדע גם במה רוצה המשורד את עזרתנו, כי בשלב זה אינני יודע מאיזה צד אני נכנס לעניין. מבחינה זו אני יכול לראות את העדות ששמענו היום כעדות ראשונה.

שמענו עדות מעציבה, מאד לא נעימה, אבל אינני מוכן להיות שופט של המשטרה או שופט של השופטים. הבעיות האלה מחזוריות משום שיש אנשים אומללים והשופטים חושבים שבמקרים מסויימים מוכרחים להקל גם במקרה של התפרצות או אלימות.

מ"מ היו"ר מ. חריש:
הבאתי מקרה זה לוועדה כי הוא מאיר כמה בעיות עקרוניות די רציניות שאי אפשר לברוח מהן. מה קורה אצלנו? אנחנו רואים את העניין הכללי, אבל את העניין המעשי על פרטי פרטי איננו מכירים. יכול משורד הסעד לבוא ולומר שהמקרה שקרה הוא יוצא דופן, אבל לדעתי אחת הנקודות הקיימות בעניין זה היא החנהגותה של המשטרה.

יש פה מסמך, שהופץ על ידי השר חזני ז"ל לפני מוחו, ב-3 ביוני 1975, על קבלת סעד כלכלי על ידי כאלה שאינם זכאים באותו מסמך פרק על נושא האלימות וכיצד מגיעים לאלימות, ולפי דעת המשורד האלימות היא תולדה של נסיון לקבל את החמיכה קודם כל בערמה, שלאחריו בא שלב האלימות. אני מציע איפוא שלא נראה את האלימות כאילו היא תוצאה של זכאות, כי זה לא כך.

פ. שינמן:
אין ללמוד מן הפרט על הכלל.

כדאי לדעת על הפרט ואז נבוא גם לכלל.

מ"מ היו"ר מ. חריש:

ש. גדרון:

אני עצמי יכולה להעיד על מקרה שקרה לנו ועל מקרים רבים שידוע לי עליהם, שרוב האנשים המהפריצים בצורה אלימה הם אנשים שאינם זכאים. מטעם משד הסעד ניתנה לנו עכשיו אפשרות לערוך חקירות כלכליות, באמצעות משודים פרטיים, לגבי נחמכי סעד ועלי לציין שמחוך שלושים וכמה חקירות שעשיתי לגבי מקרים שעובדי הסעד חשו שמהו אצלם אינו בסדר, החבור שכ-85% קיבלו חמיכה שלא בצדק. למרות שיש כיום עובדי זכאות, הבוחנים את הכנסות האדם ומשדלים לעשות הכל בצורה מסודרת ומאורגנת על מנת שלא יכנסו למעגל הכספים אנשים שאינם צריכים לקבל, בכל זאת מסתננים אי פה, אי שם אנשים שאחר כך קשה להוציא אותם.

לגבי השיקום: אני מרגישה שבמחלקה שלי אנחנו עושים את המכסימום לשיקום וגם במקרה זה עשינו מאמצים לשקם את האדם ולא על ידי עגלה וסוס. היחה חקופה שניתן לו דוכן בשוק המקומי, וזאת לאחר נסיונות לשקם אותו במפעל מוגן, שבו יכול אדם להרוויח באופן סביר 1,900 לירות. אינני מרגישה את עצמי אשמה בכך שלאדם זה היחה, כביכול, סיבה מוצדקת לחלונה. לו הייתי מרגישה כך לא הייתי חשה עצמי מספיק בטוחה כדי להופיע בפני ועדה של הכנסת.

אפשר היה להמליץ שיבטלו לאדם זה את הרפורטים.

פ. שינמן:

ביקשתי מן האיש שישאיר לי את הרפורט ואמרתי שאנסה לדבר עם האחראי על מחלקת התברואה כדי לראות מה אפשר לעשות בנדון. חשובה היחה: עכשיו חלכתי. אמרתי: עכשיו אני נכנסת לישיבה. והוא: לא, כרגע.

ש. גדרון:

רק בשבוע זאת היה מאמר של נחן דונביץ על אדם שקיבל קנס סמלי של לירה על מקרה אלימות. כאשר סיפורים אלה מתפורסמים בכל אמצעי התקשורת, בוור שאנחנו שומעים אותם גם מפי הפונים, שאומרים: מה יש אם מרביצים לעובד סוציאלי? מקבלים לירה קנס ולא יותר.

אנחנו עושים נסיונות לשקם אנשים, יש צוותים מיוחדים לשם כך ואנחנו עובדים עם יחידות שיקום מחל-השומר, אבל החדמיה של לשכת הסעד היא של מקום שמחלק כספים וקשה לשנות אותה גם כלפי חוץ וגם כלפי הפונים עצמם. משד הסעד עצמו נוהג הרבה מחשבה מקצועית איך לפתח עבודה סוציאלית אמיחה, אבל בגלל כל החופעות קשה לנו להגיע לכך.

הישיבה נועלה בשעה 13.05